

โลกทัศน์ทางปรัชญาว่าด้วยบ่อเกิดแห่งสรรพวิทยา The philosophical worldview as the source of wisdom

ผศ.ดร.จักรพรรณ วงศ์พรวัฒน์*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องโลกทัศน์ทางปรัชญาว่าด้วยบ่อเกิดแห่งสรรพวิทยานี้ พบว่า ปรัชญา คือศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงที่เน้นศึกษาภาพรวมของจักรวาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยตรง เช่น เรื่องของฟิสิกส์ ชีววิทยา เคมี รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคม และชีวิต เป็นต้น ปรัชญาจะคอยสร้างระบบความคิดให้เป็นระเบียบแล้วนำความคิดที่ได้นั้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป วิธีคิดแบบปรัชญาถือว่าเป็นทักษะสำคัญมากสำหรับมนุษย์ ทั้งนี้เพราะการคิดที่เป็นระบบแล้วจะช่วยให้มนุษย์สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคขวากหนามต่างๆ ที่ถ้าโถมเข้ามาในชีวิตได้เป็นอย่างดี ทำให้มนุษย์เป็นคนฉลาดรอบคอบ สุขุม และรักในการแสวงหาความรู้และความจริง อันเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิด โภคะทรัพย์ เกียรติยศ ชื่อเสียง ความสุข และการได้รับการยอมรับจากมหาชน นอกจากนี้ผู้ที่ศึกษาและเข้าใจปรัชญาแล้ว ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในศาสตร์ทุกศาสตร์และในทุกเรื่องรวมทั้งเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ด้วย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปรัชญาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาทั้งสองระบบคือ ปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก เพื่อให้เข้าใจถึงระบบความคิดของปรัชญาทั้งสองสายให้ชัดเจน เนื่องจากระบบแนวความคิดของปรัชญาทั้งสองสายนี้ค่อนข้างจะแตกต่างกัน อย่างเช่นปรัชญาตะวันตกจะเกิดจากแรงกระตุ้นคือความสงสัยใคร่รู้เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความเป็นไปของธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเอง โดยอาศัยการสังเกตจากประสบการณ์ภายนอก แล้วจึงพยายามวิเคราะห์ตีความตามหลักเหตุผล ส่วนปรัชญาตะวันออกจะได้รับแรงกระตุ้นที่สำคัญอันเกิดจากปัญหาของชีวิต แล้วศึกษาโดยการเพ่งพินิจภายในจนกระทั่งเห็นหลักแห่งความจริงของชีวิต ดังนั้นปรัชญาตะวันออกจึงมีลักษณะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิตหรือเป็นวิธีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้าถึงหลักสัจธรรมขั้นสูงสุดตามหลักของศาสนานั้นๆ

คำสำคัญ: โลกทัศน์ทางปรัชญา, สรรพวิทยา

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The study of the philosophical worldview as the source of wisdom found that the philosophy is the science that deals with the core of the knowledge and the fact that the study of the universe as in matters directly related to the nature of physics, biology, chemistry, political science, law, social and socioeconomic life, and so on. Philosophy will create an orderly system of thought, then thought to have been a way of life further. I think the philosophy is a very important skill for human beings. Because the idea is to help people during the war and then able to overcome the problems and various barriers The sweep into your life as well. He is intelligent, thoughtful human happiness and love in the pursuit of knowledge and truth as something that will cause wealth, happiness and honor to be recognized by the public. Also, people who study and understand the philosophy of it. It can be applied in all the arts and sciences in everything that happens in the everyday lives of humans.

Because of this philosophy, it is absolutely essential to study both the Western and Eastern philosophy to understand the mindset of the philosophy of the two lines to clear. Since the concept of philosophy, the two camps are quite different. Such as Western philosophy is born of the impulse of curiosity about the behavior or the possibility of a natural or surroundings. Samples own empirical experience from outside and then trying to rational analysis and interpretation. The Eastern philosophy, it is a way to solve the problems of life or lifestyle practices in order to reach maximum under the laws of the religion itself.

Keywords; philosophical worldview, source of wisdom

๑. ความนำ

เมื่อพูดถึงปรัชญาทำให้ข้าพเจ้านึกถึงสมัยที่ศึกษาอยู่ที่มหาจุฬาลงกรณราชูฬาวัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเรียนทางด้านปรัชญาจึงมีคณาจารย์ที่เชี่ยวชาญหลายท่านมาบรรยาย และในตอนนี้มีอาจารย์ท่านหนึ่งคือ รศ.ดร.จินดา จันทร์แก้ว แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับเชิญมาบรรยายถวายความรู้แก่พระนิสิตชั้นปีที่ ๓-๔ ด้วยเช่นกัน ครั้งหนึ่งขณะที่ทำการบรรยายท่านได้พูดไว้ประโยคหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าจดจำได้อย่าง

แน่นอนว่า “เกิดเป็นคนถ้าไม่ได้เรียนรู้เรื่องปรัชญาถือว่าเสียชาติเกิด” ประโยคนี้ทำให้ข้าพเจ้าขบคิดอยู่นานหลายปี จนกระทั่งได้มีโอกาสไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้านปรัชญาที่ Madras Christian College ประเทศอินเดีย จึงทำให้ข้าพเจ้าพอหุตาสว่างขึ้นมาได้บ้าง และบัดนี้ข้าพเจ้ายืนยันด้วยความเห็นส่วนตัวว่าสิ่งที่อาจารย์ท่านนั้นพูดไว้เป็นเรื่องจริงแท้ทีเดียว

เหตุผลที่ข้าพเจ้ายืนยันเห็นตามนั้นก็เพราะมองเห็นว่าปรัชญามีความสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างมากมายแทบจะทุกด้าน นั่นคือทุกๆ วันเราจะเผชิญกับสิ่งที่เป็นปรัชญาหรือเป็นปัญหาทางปรัชญาอยู่แล้ว แต่เราไม่ค่อยรู้เนื่องจากว่าเราขาดการสังเกตหรือไม่สนใจที่จะแยกแยะว่าสิ่งที่เราเผชิญนั้นเป็นปัญหาทางปรัชญาด้านใด เราจึงไม่รู้ว่าชีวิตของเราเกี่ยวข้องกับปรัชญาทุกวัน ความรู้ทางปรัชญาเป็นความรู้เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์มีสภาพที่แตกต่างจากสัตว์ทั่วไป นั่นคือสามารถคิดหาเหตุผลได้ และเหตุผลนี้เองเป็นคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เหนือกว่าสัตว์โลกทั้งปวง ดังนั้นในชีวิตของมนุษย์จึงมีคำถามหรือความสงสัยเกิดขึ้นมากมาย แม้แต่คำถามที่อยู่เหนือประสบการณ์มนุษย์เอง เช่น คนเรามาจากไหน ตายแล้วไปไหน วิญญาณหลังจากตายมีหรือไม่ เป็นต้น คำถามเหล่านี้ล้วนเป็นหน้าที่ของปรัชญาที่จะตามค้นหาคำตอบหรือหาเหตุผลมาอธิบาย ซึ่งการแสวงหาเหตุผลหรือหลักความจริงนี้เองเป็นกระบวนการเกิดขึ้นของปรัชญา

การเรียนรู้ปรัชญาจึงเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในภาพรวมของทุกสาขาวิชา เพราะปรัชญาเป็นต้นกำเนิดของสรรพศาสตร์ เป็นวิชาที่พยายามแสวงหาเหตุผลเพื่อแสดงทัศนคติต่อชาวโลก ทั้งยังพยายามเข้าถึงแก่นแท้ของจักรวาล¹ ที่สลับซับซ้อนเกินกว่าประสบการณ์ของมนุษย์จะเข้าถึงได้ สาระของปรัชญาคือสามารถทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจปัญหารอบด้าน และรู้จักรับฟังเหตุผลของผู้อื่น ทำให้เปิดใจกว้าง มีหลักการเป็นของตนเองสามารถปลดปล่อยตนให้เป็นอิสระจากขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีต่างๆ ที่บีบรัดทางสังคมได้ ยิ่งในยุคปัจจุบันมีการพัฒนาไปเร็วมาก โดยเฉพาะทางด้านวัตถุ หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นยุคทองด้านวัตถุนิยมไปแล้ว ในยุคนี้จิตใจผู้คนค่อนข้างจะเปราะบางไปตามกระแสความเจริญของการพัฒนาโลกยุคใหม่ (Modern Science) ทำให้เกิดปัญหาที่สลับซับซ้อนมากมายในสังคม อันเป็นผลมาจากความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาด้านวัตถุเพียงฝ่ายเดียว แต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ซึ่งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นนี้ ความรู้ทางปรัชญาที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการตอบปัญหาถึงวิธีการแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านจริยศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาทางปรัชญาโดยตรง

¹J.N. Sinha, Introduction to philosophy, (Calcutta : New central book agency) p. 1.

๒. กระบวนการเกิดขึ้นของปรัชญา

กระบวนการเกิดขึ้นของปรัชญาอยู่ที่ “**ความสงสัยใฝ่รู้**” ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวมนุษย์ และเมื่อเกิดความสงสัยแล้วก็มีความอยากรู้อยากเห็นและอยากหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นๆ เพื่อสนองความต้องการของตน หรือเพื่อนำเอาสิ่งที่ตนศึกษาค้นคว้าได้นั้นไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของการสงสัยใฝ่รู้นี้เองคือตัวตนที่แท้จริงของปรัชญา ซึ่งถือว่าเป็นต้นตอหรือที่มาของสรรพศาสตร์บรรดามีในโลกที่เราศึกษากันในปัจจุบัน

สิ่งที่ปรัชญาสงสัยและพยายามค้นหาคำตอบมีอยู่สองลักษณะใหญ่ๆ คือลักษณะที่เป็นจิตหรือนามธรรมกับลักษณะที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรม ในส่วนที่เป็นจิตนั้นส่วนมากเกิดขึ้นทางด้านตะวันออกหรือที่เรียกกันว่าปรัชญาตะวันออกหรือปรัชญาชีวิต สนใจศึกษาในเรื่องของชีวิต จิต วิญญาณ หรือสิ่งที่เป็น นามธรรมทั้งหลายที่มนุษย์ไม่สามารถจะสัมผัสได้ทางกายภาพโดยตรงยกเว้นทางจิต มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศอินเดีย ส่วนที่เป็นวัตถุนั้นเกิดขึ้นทางด้านตะวันตกหรือที่เรียกว่าปรัชญาตะวันตก ส่วนใหญ่จะสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของวัตถุหรือสสารในเชิงรูปธรรม เช่น ธาเลส (Thales) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาตะวันตก มีความสนใจที่จะหาคำตอบเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของจักรวาลในเชิงธรรมชาติ โดยให้ความเห็นว่าน้ำเป็นจุดเริ่มต้นของสรรพสิ่ง เป็นต้น ปรัชญาตะวันตกนี้มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศกรีก ปรัชญาทั้งสองสายนี้ได้ไหลบ่าแตกประกายเป็นสาขาอารยธรรมทางความคิดไปยังประเทศต่างๆ ที่อยู่แถบเดียวกัน แล้วปรับเข้ากับฐานความคิดประเพณีวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ จนกลายเป็นมรดกตกทอดทางสังคมความคิดอันก่อให้เกิดลัทธิ ศาสนา และปรัชญาประจำชาติต่างๆ ในเวลาต่อมา

๓. ปรัชญา กับ Philosophy

คำว่า “**ปรัชญา**” นี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์(พระเจ้าองค์วรรณ) ทรงแปลและบัญญัติศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า “**Philosophy**” ทั้งสองคำนี้แม้จะใช้แทนกันแต่ก็มีความหมายและที่มาต่างกันกล่าวคือ “ปรัชญา” เป็นศัพท์ที่ได้มาจากแนวคิดทางตะวันออก(อินเดีย) ปรัชญาสายตะวันออกนี้ส่วนใหญ่มีมูลกำเนิดร่วมกับศาสนา คือเกิดจากคำประศาสน์ของศาสดาแห่งศาสนาต่างๆ เช่น พุทธศาสนากับพุทธปรัชญาต่างก็เกิดจากคำประศาสน์ของพระพุทธเจ้า และพุทธศาสนาดำเนินไปตามหลักคำประศาสน์ คือพระไตรปิฎก โดยไม่จำเป็นต้องใช้เหตุผลตีความคำประศาสน์เหล่านั้น แต่พุทธปรัชญาเกิดจากความจำเป็นต้องใช้เหตุผลตีความคำประศาสน์เพื่อให้เข้าใจความหมายอันสลับซับซ้อนอยู่ในคำประศาสน์นั้นๆ ปรัชญาอินเดียจึงมีบ่อเกิดจากคัมภีร์ทางศาสนานั้นเองและทำหน้าที่ช่วยประคับประคองศาสนาให้เจริญแพร่หลายยั่งยืน^๒ คู่ไปกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์

^๒อดิศักดิ์ ทองบุญ, *ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย*, (กรุงเทพมหานคร : เพื่อนพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

โดยเน้นการพัฒนาทางจิต ผักผ่นเพื่อให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการทั้งหลายอันเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์

ส่วน “Philosophy” มีรากศัพท์มาจากแนวคิดทางตะวันตก โดยเฉพาะที่ประเทศกรีก นักคิดชาวกรีกได้เกิดความพิศวงกับปรากฏการณ์ของโลกแล้วพยายามหาทางอธิบายเกี่ยวกับกฎพื้นฐานแห่งปรากฏการณ์เหล่านั้น ความพิศวงสงสัยนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นของปรัชญา³ แต่ปรัชญาตามทัศนะทางตะวันตกส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากศาสนาเหมือนกับปรัชญาตะวันออก แต่เกิดจากอัจฉริยภาพของนักคิดคนสำคัญๆ ตั้งแต่โบราณกาลจนถึงร่วมสมัย^๔ ดังนั้นปรัชญาตะวันตกบางสำนักจะไม่เห็นด้วยกับหลักและวิธีการทางศาสนา จึงมีลักษณะวิจารณ์ศาสนาอย่างรุนแรงก็มี อย่างเช่นลัทธิมาร์ก(Marxism) มองว่า ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาใดศาสนาหนึ่งก็เหมือนกับคนที่กำลังติดยาเสพติด เพราะศาสนาก็คือยาเสพติด (Religion is an opium)^๕ ที่สามารถกล่อมให้มนุษย์สลบไสลเฉยๆได้

อีกนัยหนึ่ง คำว่า “Philosophy” ที่แปลว่า ความรักในปัญญาหรือความรู้^๖ นั้นหมายถึงปัญญาหรือความรู้ซึ่งเป็นของพระเจ้าแต่ผู้เดียว มนุษย์ไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของความรู้ได้ มีสิทธิ์แค่รักหรือสนใจในความรู้เท่านั้น เพราะมนุษย์ไม่มีศักยภาพพอที่จะมีความรู้เป็นของตนเองได้ ความรู้หรือศาสตร์ต่างๆ ที่มนุษย์ค้นหาได้ถือว่าได้มาจากการประทานของพระเจ้าทั้งสิ้น^๖ ในเรื่องนี้สามารถจะจับประเด็นการสนทนาระหว่าง พิธากอรัส (Pythagoras) กับพระเจ้าลियो (Lyon) ผู้ครองแคว้นฟลิอัสเป็นเครื่องยืนยัน กล่าวคือพระเจ้าลियोทรงเห็นว่า พิธากอรัสฉลาดปราดเปรื่องมาก จึงตรัสถามว่า พิธากอรัสฉลาดรอบรู้ในวิชาการสาขาใด พิธากอรัสตอบว่า ตัวท่านเองไม่ใช่คนฉลาดรอบรู้ (Sophoi) เพราะยังเป็นมนุษย์ธรรมดา มีแต่พระเจ้าเท่านั้นที่เป็นสัพพัญญู คือรอบรู้สรรพัต ตัวท่านจึงเป็นเพียงคนที่รักในความรู้ (Philosophoi) เท่านั้น และคำว่า “Philosophoi” ในภาษากรีกได้กลายมาเป็น Philosopher ซึ่งแปลว่า นักปรัชญา ในภาษาอังกฤษ อันหมายถึงผู้รักความรอบรู้^๗

ถึงแม้ว่า คำว่า “ปรัชญา” กับ “Philosophy” จะมีความหมายต่างกันดังกล่าว แต่ก็มีมูลกำเนิดเหมือนกันคือความสงสัยใฝ่รู้ ถ้ารู้แล้วนำมาเป็นทางในการดำเนินชีวิตหรือเรียกว่าปรัชญาชีวิต นั่นคือลักษณะของปรัชญาตะวันออก แต่ถ้ารู้แล้วทิ้งความรู้เดิมเหลือไว้

³ J.N.Sinha, Ibid. P. 4.

^๔ อติศักดิ์ ทองบุญ, อ้างแล้ว, หน้า ๔.

^๕ อุดม บัวศรี, **ปรัชญาศาสนา**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๗๗.

^๖ พระมหาจักรชัย มหาวีโร, **ปรัชญา : ศาสตร์แห่งภูมิปัญญาของมนุษย์**, (เลย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^๗ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เคล็ดไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๒.

แต่หลักทฤษฎีแล้วพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง นี่เป็นแนวทางของปรัชญาตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของความหมายทั้งสองศัพท์แล้วก็ไม่เห็นว่าจะมีคำใดที่เหมาะสมไปกว่าคำสองคำนี้ ดังนั้นทั้งสองคำนี้จึงเป็นศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกับลักษณะของเนื้อหาทางปรัชญามากที่สุด

๔. แนวคิดปรัชญาตะวันออก

ปรัชญาตะวันออกที่ได้ชื่อว่าเป็นปรัชญาชีวิตเพราะเน้นศึกษาค้นคว้าทางด้านจิตวิญญาณเป็นหลัก กล่าวคือเป็นการศึกษาเข้าไปล่องรู้ภายในจิตวิญญาณของมนุษย์อย่างแท้จริงโดยมีเป้าหมายเพื่อรู้แจ้งตนเอง (Self-Enlightenment) หรือเข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า ซึ่งการศึกษาดังกล่าวมีพื้นฐานทางความคิดที่ว่า ระบบแวดล้อมของชีวิตมนุษย์มีองค์ประกอบสำคัญมากมายหลายหน่วยที่สลับซับซ้อนสำหรับการเจริญชีวิต อีกทั้งการมีชีวิตภายนอกและภายในมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองและมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้มนุษย์ต้องพยายามแสวงหาระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต มีระบบความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และมีปรัชญาชีวิตเป็นของตนเองที่ต่อมาได้กลายเป็นหลักความเชื่อถือ หลักการปฏิบัติ หรือแนวทางของความประพฤติในสังคมมนุษย์ ดังที่ปรากฏในกระแสแนวคิดตามหลักปรัชญาตะวันออกที่มีรากฐานมาจากปรัชญาอินเดีย ปรัชญาจีน ปรัชญาพุทธ หรือแม้แต่ปรัชญาอิสลาม ที่ได้ถ่ายทอดไปสู่จิตวิญญาณของชาวเอเชียในภูมิภาคต่างๆ ของทวีปเอเชีย

เมื่อศึกษาปรัชญาตะวันออกโดยภาพรวมแล้วจะพบว่า เป็นระบบปรัชญาที่สร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นหาวิธีการแก้ปัญหาชีวิตหรือปัญหาของตนเองให้ถึงที่สุดของการแก้ปัญหา กล่าวคือสิ้นความสงสัยต่อปัญหาชีวิตอย่างสิ้นเชิงไม่หวนกลับมาสงสัยอีก การค้นพบวิธีการแก้ปัญหาในลักษณะนี้ของนักคิดตะวันออกได้กลายมาเป็นมรดกอันล้ำค่าทางจิตใจของมนุษยชาติในที่สุด นั่นคือทำให้เกิดศาสตร์เกี่ยวกับลัทธิ ศาสนา และปรัชญาต่างๆ ขึ้นมากมาย อันมีลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์ อันมีหลักแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดลงของโลกอันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงลัทธิธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือ^๕ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้ได้ปรากฏในหลักปรัชญาหรือคำสอนของลัทธิศาสนาต่างๆ ในภูมิภาคแถบเอเชีย เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาพุทธ ศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ เป็นต้น

^๕ เสฐียร พันธรังสี, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑.

๕. ศาสนามีต้นเค้ามาจากปรัชญา

ปรัชญาถือว่าเป็นต้นคิมนำทางเพื่อให้ศาสตร์ทั้งหลายเกิดขึ้น นักปราชญ์บางท่านจึงเปรียบปรัชญาเหมือนกับรถแทรกเตอร์ที่มีหน้าที่คอยทำถนนหนทางที่ขรุขระหรือเป็นป่าดงพงทึบให้ราบเรียบเพื่อให้รถชนิดอื่นวิ่งได้อย่างสะดวกสบาย และเมื่อทำถนนหนทางเสร็จแล้วก็ไม่ปรารถนาจะใช้ถนนนั้นร่วมกับรถชนิดอื่น แต่กลับไปตั้งหน้าตั้งตาบุกป่าดงพงไพรเพื่อทำถนนเส้นใหม่ต่อไป ความรู้ทางปรัชญาก็เช่นกันมีหน้าที่บุกเบิกนำทางต้นความคิดเพื่อเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ โดยมีเครื่องมือที่สำคัญในการนำทางคือ “ความสงสัย” แล้วพยายามหาคำตอบในสิ่งที่ตนสงสัยนั้นเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นของตน แต่เมื่อรู้หรือหายสงสัยแล้วก็จะทิ้งความรู้นั้นไว้ให้คนอื่นได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาต่อไป ส่วนตัวปรัชญาเองก็จะไปค้นคว้าหาความรู้ใหม่ที่ยังปกปิดมิดมิดหรือยังไม่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชน โดยหลักการนี้ ความรู้ทางปรัชญาจึงมีลักษณะเป็นความรู้แบบปลายเปิด (Open-Ended)^๔ ที่คอยท้าทายให้นักคิดสืบค้นหาความรู้ใหม่ๆ ตามกำลังสติปัญญาของตนอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

ในเรื่องของการเกิดขึ้นของลัทธิศาสนาต่างๆ ก็อาศัยกระบวนการทางปรัชญาเป็นต้นนำทางเช่นเดียวกัน จึงได้เกิดเป็นศาสตร์แห่งคำสอนที่เรียกว่า “ศาสนศาสตร์” ขึ้นอย่างเช่นมนุษยสมัยโบราณอาศัยความไม่รู้(อวิชชา) ไม่เข้าใจในเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์และปรากฏการณ์ธรรมชาติอื่นๆ ก็เลยพากัน “สงสัย” ว่าเหตุการณ์ต่างๆ นั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ดูอย่างคนอียิปต์โบราณไม่เคยเดินทางขึ้นไปทางเหนือของทวีปแอฟริกา ก็เลยไม่รู้ว่แม่น้ำไนล์(Nile) ไหลจากต้นทางเหนือทวีปแอฟริกามาลงทะเล และเมื่อมีความสงสัยก็มีนักคิดที่ฉลาดที่สุดพยายามหาคำตอบให้ โดยสร้างเป็นเทพนิยายว่า กระแสของแม่น้ำไนล์เป็นน้ำตาของเทพธิดาไอริสร้องไห้อาลัยรักต่อมหาเทพไอริสพระสวามีที่ถูกปลงพระชนม์ พอถึงฤดูน้ำหลากแม่น้ำท่วมเต็มฝั่งก็พากันทำพิธีบวงสรวงสังเวญแม่น้ำกัน จนเกิดเป็นลัทธินับถือเทพเจ้าและกลายมาเป็นศาสนาประเภทเทวนิยมในปัจจุบัน

ความกลัวต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ของมนุษยสมัยดึกดำบรรพ์ เช่น ฝนตกหนัก พายุพัดกระหน่ำ น้ำท่วม ไฟป่า เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สงสัยและพยายามค้นหาคำตอบว่าสิ่งเหล่านี้มีต้นสายปลายเหตุมาอย่างไร และในที่สุดก็มีผู้หาคำตอบได้ว่า ปรากฏการณ์เหล่านั้นน่าจะมาจากผู้มีฤทธิ์เดชที่ยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ดลบันดาลให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้ฤทธิ์เดชดังกล่าวก็คือเทพเจ้าทั้งปวงนั่นเอง จึงเกิดมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าต่างๆ ขึ้น เช่น เทพเจ้าแห่งฝน เทพเจ้าแห่งพายุ เทพเจ้าแห่งไฟ เป็นต้น จึงพากันหาทางออกด้วยการเอาอกเอาใจเทพเจ้าในรูปแบบของการเคารพกราบไหว้ เช่นบวงสรวงบูชา ตลอดจนบนบานศาลกล่าวเพื่อมิให้เทพเจ้าเหล่านั้นบันดาลภัยพิบัติแก่ตน แต่ขอให้บันดาลความสุข

^๔พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต), อ้างแล้ว, หน้า ๘.

สวัสดีมาให้^{๑๐} และผลมาจากจากคิดหาคำตอบในเรื่องดังกล่าวนี้เอง ได้กลายมาเป็นคำตอบของศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลกคือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

๖. พุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับปรัชญาหรือไม่

พุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่เกิดจากความต้องการเหตุผลในการแสวงหาคำตอบของชีวิตมากที่สุดศาสนาหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากเจ้าชายสิทธัตถะก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ใช้วิธีคิดหาคำตอบที่เกิดจากความสงสัย เมื่อเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตายว่า ทำไมคนเราถึงต้องเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วย ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตายได้หรือไม่ และเราจะพ้นไปจากสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร พระองค์ทรงคิดอย่างเป็นกระบวนการ โดยการแสวงหาประโยชน์จากเหตุการณ์ธรรมดาๆ เหล่านี้มาเป็นตัวปลุกเร้าให้เกิดปัญญาพิจารณาสอดส่องเทียบเคียงถึงบรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกว่า เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ เจ็บ ตาย ไม่มีใครจะสามารถหลีกเลี่ยงไปได้ จนถึงนำไปสู่ความคิดที่มองโลกในแง่ตรงกันข้าม โดยเทียบเคียงว่า เมื่อมีร้อนก็มีเย็นแก่ มีมืดก็มีสว่าง มีทุกข์ก็มีสุข เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อมีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ก็ต้องมีความไม่เกิด ความไม่แก่ ความไม่เจ็บ ความไม่ตาย และเมื่อมีความทุกข์ ก็ต้องมีความพ้นทุกข์อย่างแน่นอน เมื่อทรงคิดได้ข้อสรุปเช่นนั้น จึงได้เสด็จออกทรงผนวชเพื่อค้นหาเหตุผลที่เกิดจากความสงสัยเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดทุกข์เหล่านั้น และในที่สุดพระองค์ก็ได้ค้นพบเหตุผลคือสภาพความเป็นจริงของสรรพสิ่งในโลกคือพระสัพพัญญุตญาณอันเป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธศาสนา

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าศาสนศาสตร์มีต้นเค้ามาจากกระบวนการทางปรัชญาคือสงสัยใคร่รู้แล้วค้นหาคำตอบ พุทธศาสนาก็เช่นกันเริ่มต้นที่ความสงสัยใคร่รู้ของเจ้าชายสิทธัตถะต่อความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย และใคร่จะหาวิธีให้พ้นไปจากสิ่งเหล่านี้ จึงเสด็จออกจากวังเพื่อแสวงหาสิ่งที่พระองค์ต้องการจะรู้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งก็ใช้เวลาถึง ๖ พรรษา จึงค้นพบและพ้นจากความสงสัยนั้นได้

๗. พุทธศาสนากับหลักเหตุผล

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดจากพื้นฐานความคิดที่เป็นระบบโดยอาศัยหลักศรัทธา เหตุผล และปัญญาเป็นเครื่องมือในแสวงหาความจริง ในขณะที่ศาสนาอื่นจะเน้นเฉพาะเรื่องของศรัทธาอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับปรัชญามากที่สุดเมื่อเทียบกับศาสนาอื่นเพราะ **พระพุทธศาสนานอกจากจะอยู่บนฐานของศรัทธาแล้วยังอยู่บนฐานของปัญญาหรือเหตุผลด้วย**^{๑๑} และที่พุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับเหตุผลนี้เองจึงเป็นสิ่งผลักดัน

^{๑๐} คุณ โทซันธ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๘.

^{๑๑} บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์, เอกสารประกอบการสอนวิชาพุทธปรัชญา, (เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

ให้พุทธศาสนาเข้าสู่พรมแดนของปรัชญา ซึ่งก็สอดคล้องกับที่ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) กล่าวไว้ว่า “ศาสนาในอนาคตจะต้องเป็นศาสนาสากล นั่นคือจะต้องมองข้ามหรืออยู่เหนือพระเจ้าที่มีตัวตนและหลีกเลี่ยงการถือตามหลักคำสอนแบบเดิมๆ (ที่เน้นให้เชื่อตามอย่างเดียว) และแบบเทวนิยม หลักคำสอนจะต้องครอบคลุมทั้งธรรมชาติและจิตวิญญาณที่มีพื้นฐานมาจากเหตุผลและประสบการณ์ทั้งปวง ทั้งยังสามารถรับมือกับหลักการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ ซึ่งศาสนาที่ว่านั้นก็ควรเป็นพุทธศาสนา”^{๑๒} (the religion of the future will be a universal religion. It should transcend a personal God and avoid dogmas and theology. Covering both the natural and the spiritual, it should be based on a religious sense arising from reason and experience of all things. If there is any religion that could cope with modern scientific needs, it would be Buddhism)

๘. ผลที่ได้รับจากการคิดค้นปรัชญาสายตะวันออก

เมื่อศึกษาปรัชญาสายตะวันออกแล้วจะพบว่า เป็นระบบปรัชญาที่ส่ออารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ตั้งแต่อดีตในซีกโลกตะวันออก (ทวีปเอเชีย) ได้แก่อินเดียและจีนซึ่งถือเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาตะวันออก นักปรัชญาตะวันออกสนใจความเป็นจริงเช่นเดียวกับนักปรัชญาตะวันตก แต่สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของปรัชญาตะวันออกคือความสนใจต่อความเป็นจริงเพื่อการปฏิบัติตนมุ่งสู่การเป็นหนึ่งเดียวกับความเป็นจริงของชีวิต นี่เองที่ผู้ศึกษาปรัชญาจึงมีความคิดว่าปรัชญาตะวันออกเป็นปรัชญาชีวิตที่พยายามค้นหาวิถีชีวิตสู่ความเป็นจริง เพราะแนวคิดทางปรัชญาที่ค้นคิดขึ้นได้นั้นมีการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นบ่อเกิดลัทธิ ศาสนาไปในที่สุดและผลจากการคิดค้นของนักปรัชญาสายตะวันออกนี้เองทำให้ประเทศที่อยู่ในแถบทวีปเอเชียเกิดความต้องการที่พึงทางจิตใจหรือที่เรียกว่าศาสนา (Spiritual needs) มากกว่าจะไปสนใจการค้นหากำเนิดของโลกหรือจักรวาล แต่จะสนใจถึงความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีศาสนาหรือหลักศีลธรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยเชื่อว่าศาสนาจะเป็นเครื่องผูกพันเพื่อประโยชน์และความสุขร่วมกันได้

๙. แนวคิดปรัชญาตะวันตก

จุดเริ่มของการศึกษาค้นคว้าหาความจริงของปรัชญาสายตะวันตก เริ่มต้นด้วยเรื่อง “โลก” หรือ “จักรวาล” ทั้งสองคำเป็นคำรวมและใช้แทนกันได้ หมายถึงสิ่งต่างๆ หรือทุกสิ่ง

^{๑๒} พระมหาณรงค์ กนตสีโล (อุ้นคำ), Dhamma in Advanced English, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, มปป.), หน้า ๑๑.

ที่มีอยู่^{๑๓} เนื่องจากปรัชญาตะวันตกเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศกรีก จึงนิยมเรียกว่า “**ปรัชญากรีก**” ชาวกรีกเป็นชนเผ่ามหัศจรรย์มีอัจฉริยภาพในศิลปวิทยาการหลายแขนง จึงสามารถสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองกว่าชนชาติอื่นในสมัยนั้น นักปราชญ์กรีกโบราณได้ฝากภูมิปัญญาไว้จนกลายเป็นอารยธรรมอันล้ำค่าของโลกที่ชาวตะวันตกนำมาประยุกต์ใช้จนประสบผลสำเร็จอย่างงดงามในการพัฒนาชนชาติตนจนเหนือซึ่งโลกตะวันออกในเรื่องของการพัฒนาทางกายภาพสมัยใหม่ (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

ปรัชญากรีกได้จุดประกายด้วยการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติเพื่อต้องการทราบคำตอบเกี่ยวกับเนื้อแท้ของโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ว่าเกิดขึ้นมาอย่างไรและประกอบด้วยอะไร^{๑๔} ผลของการแสวงหาทำให้นักปรัชญาค้นพบคำตอบมากมายหลายมุมเกี่ยวกับต้นกำเนิดของจักรวาลหรือที่เรียกว่า “**ปฐมธาตุของโลก**” โดยเริ่มต้นจาก ธาเลส (Thales) ให้ความสำคัญกับน้ำ อานักซิมานเดอร์ (Anaximander) สนใจเรื่องสารไร้รูป ไปจนถึงเดโมคริตัส (Democritus) ค้นพบเกี่ยวกับปรมาณู (Atom) ซึ่งเชื่อว่าเป็นอนุภาคที่เล็กที่สุดของสสารแบ่งย่อยลงอีกไม่ได้แล้ว มีจำนวนมากมายไม่อาจนับได้กระจัดกระจายเคลื่อนไหวผ่านอวกาศอันไร้ขอบเขต การเคลื่อนไหวของปรมาณูตามทัศนะของเดโมคริตัสทำให้เกิดการรวมตัวแล้วกลายเป็นสรรพสิ่งขึ้นในโลก

๑๐. การพัฒนาการด้านปรัชญาวิทยาศาสตร์

จากการศึกษาแนวคิดปรัชญาตะวันตกจะเห็นได้ว่าปรัชญาตะวันตกได้ให้ความสำคัญกับสสารมากกว่าจิตใจ การพยายามค้นคว้าหาที่ไปที่มาของสสารหรือปฐมธาตุของโลกหรือจักรวาลนี้เองถือว่าเป็นบ่อเกิดของการพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งนักปรัชญาสมัยต่อมาได้ต่อยอดความคิดนี้มาอย่างต่อเนื่อง ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ได้เริ่มแพร่หลายอย่างจริงจังในช่วงคริสตวรรษที่ ๑๖๐๐-๑๗๐๐ เมื่อนักปรัชญาสมัยใหม่กลุ่มหนึ่งได้พากันคิดคัดค้านแนวความคิดของนักปรัชญาสมัยกลางที่เน้นหนักในเรื่องศรัทธาในพระเจ้าของศาสนาคริสต์ที่มุ่งประนีประนอมความเชื่อในคริสต์ศาสนาเข้าปรัชญา ซึ่งในตอนนั้นได้พยายามเอาหลักปรัชญาของพลาโตมาอธิบายคำสอนของศาสนาคริสต์ และต่อมาได้นำเอาปรัชญาของอริสโตเติลมาอธิบายคำสอนของศาสนาคริสต์เช่นเดียวกัน^{๑๕} ทำให้ความคิดเชิงปรัชญาในสมัยกลางกลายเป็นยุคมืดทางปรัชญา เนื่องจากตกอยู่ในกรอบความเชื่อตามคำสอนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

^{๑๓} สนิท ศรีสำแดง, **ปรัชญาเถรวาท**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒๒.

^{๑๔} สุวัฒน์ จันทร์จางง, **ปรัชญาและศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗.

^{๑๕} เตือน คำดี, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

นักปรัชญากลุ่มนี้ไม่เชื่อว่าคำสอนของศาสนาคริสต์จะสามารถเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เพราะศาสนาก็เสื่อมโทรมเต็มที่อยู่แล้ว (ความจริงศาสนาไม่ได้เสื่อม แต่ศรัทธาของศาสนิกได้ลดลงหรือเสื่อมลงไป) ทั้งศาสนสถานต่างๆ ก็ยังเป็นสิ่งกีดขวางหรือเป็นอุปสรรคสำคัญในการขยายความรู้ทางวิชาการให้กว้างขวางออกไปอีก แม้การสอนศาสนาของพระก็ไร้เหตุผล ดังที่ วอลแตร์ (Voltaire) กล่าวไว้ว่า “นอกจากสอนศาสนาโดยไร้เหตุผลแล้ว พวกพระในคริสต์ศาสนายังสอนศาสนาอย่างโกงๆ เพื่อผลประโยชน์ของตนส่วนใหญ่”^{๑๖} จึงพากันคัดค้านเพื่อลดอิทธิพลด้านความเชื่อของศาสนาคริสต์ลง และผลจากการเคลื่อนไหวของนักปรัชญาในยุคนี้ จึงเป็นเหตุให้มีการพัฒนาทางวิชาการโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ได้อย่างกว้างขวางและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบัน

ผลจากการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ของชาวตะวันตกในยุคนั้นทำให้มนุษย์ได้รับคุณูปการเป็นอเนกอนันต์ในเวลาต่อมา เช่น ในการสื่อสารปัจจุบันเรามีวิทยุโทรศัพท์ (มือถือ) โทรสาร โทรศัพท์ วิทยุทัศน์ ดาวเทียมอะไรต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นอุปกรณ์ที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือที่เห็นชัดๆ ในปัจจุบันก็คือวงการแพทย์ แต่ก่อนนี้คนเป็นแค้ใส่ดั่งอักษกก็จะต้องเสียชีวิต แต่เดี๋ยวนี้อาการผ่าตัดใส่ดั่งอักษกเป็นเรื่องที่ง่ายมากๆ จนกระทั่งถึงการผ่าสมองก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป เพราะเครื่องมือในการตรวจหาสมมติฐานและตำแหน่งของโรคก็พร้อมและชัดเจนแม่นยำ อย่างเอกซ์เรย์ธรรมดาที่พัฒนามาเป็นเอกซ์เรย์คอมพิวเตอร์ จะใช้ระบบอัลตราซาวด์หรือระบบ MRI ก็มีแล้ว หมอแทบไม่ต้องตรวจเองส่งไปเข้าเครื่องตรวจก็สำเร็จ จนกระทั่งหมอยุคต่อไปถ้าไม่มีเครื่องมือเหล่านี้ก็อาจตรวจไม่เป็น^{๑๗} ก็ได้ ที่กล่าวมาทั้งหมดคือการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่คอยอำนวยความสะดวกสบายให้แก่มนุษย์แทบจะทุกด้าน จนบางครั้งมนุษย์แทบจะทำอะไรไม่เป็นเมื่อขาดการช่วยเหลือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๑๑. วิทยาศาสตร์มีรากฐานมาจากปรัชญา

ความที่กล่าวมาคือประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์(ส่วนภัยอันตรายทั้งหลายที่เกิดจากการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์นั้นมิได้กล่าวไว้ในที่นี้) และเมื่อวิทยาศาสตร์มีความสำคัญและเป็นตัวการให้เกิดเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อรับใช้มนุษย์ ก็น่าจะศึกษาว่าวิทยาศาสตร์มีมูลเหตุมาจากอะไร? เมื่อกล่าวถึงมูลเหตุหรือบ่อเกิดของวิทยาศาสตร์แล้ว ก็มีที่มาคล้ายๆ กับปรัชญาคือศึกษาเรื่องของโลกและชีวิตเหมือนกัน เช่นดังที่ ก็องท์ (Comte) กล่าวไว้ว่า “ปรัชญาคือศาสตร์แห่งศาสตร์ทั้งหลาย” เมื่อเป็น

^{๑๖} บุญมี แท่นแก้ว, *ปรัชญาตะวันตก (สมัยใหม่)*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐.

เช่นนี้ก็แสดงว่าวิทยาศาสตร์ก็ส่วนหนึ่งของปรัชญา จึงมีนักปรัชญาบางท่านกล่าวว่า
“วิทยาศาสตร์เกิดจากปรัชญา ถ้าไม่มีปรัชญาวิทยาศาสตร์จะมีไม่ได้เลย”^{๑๘}

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า จุดกำเนิดของวิทยาศาสตร์คือความสงสัยใฝ่คิด
หาความจริงของธรรมชาติอันเกิดจากความคิดหมายใฝ่ฝันอยู่ในใจพร้อมด้วยความเชื่อที่ว่าใน
ธรรมชาติมีกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเหตุเป็นผลที่สม่ำเสมอแน่นอน ความเป็นเหตุและเป็นผล
สองประการนี้แหละเป็นพื้นฐานทำให้นักวิทยาศาสตร์เริ่มประกอบกิจกรรมในการค้นคว้า
ศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่คิดว่าอยู่เบื้องหลังของธรรมชาติ ฉะนั้นจุดกำเนิดของวิทยาศาสตร์จึง
อยู่ที่ใจของมนุษย์^{๑๙} อยู่ที่ความใฝ่รู้และศรัทธาหรือความเชื่อ ถ้าปราศจากคุณสมบัติของ
จิตใจอย่างนี้แล้ววิทยาศาสตร์จะไม่เกิดขึ้นและไม่เจริญงอกงาม^{๒๐}

๑๒. ผลที่ได้รับจากการคิดค้นปรัชญาสายตะวันตก

ในสมัยก่อนมีความเชื่อกันว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะเทพเจ้าบันดาล กาล
ต่อมาชาวกรีกเริ่มมีความคิดว่า เหนือเทพยังมีธรรมชาติซึ่งคอยควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างตลอด
ถึงเทพเจ้าด้วย เพราะเทพเจ้าบันดาลอะไรให้เกิดขึ้นได้ก็ต้องให้อยู่ภายในกฎธรรมชาติ ไม่
สามารถบันดาลสิ่งที่มีอยู่เหนือธรรมชาติได้ เช่น เทพจะบันดาลให้น้ำท่วมก็ต้องบันดาลให้มี
เมฆมีลมมีฝนเสียก่อนจึงจะมีน้ำท่วมได้ ไม่ใช่บันดาลให้น้ำท่วมได้ทันทีทันใด แสดงว่าเทพ
จะต้องรู้กฎแห่งธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ เอกภพคงต้องมีกฎเกณฑ์ของตนเองคอยควบคุมสิ่ง
ต่างๆ โลกจึงเป็นไปอย่างมีระเบียบ (Cosmos) ไม่ใช่ระเบียบ (Chaos) ถ้ามมนุษย์สามารถรู้
กฎเกณฑ์ของโลกได้ก็จะสามารถบันดาลหรือควบคุมสิ่งต่างๆ ได้เช่นกัน ไม่จำเป็นต้องอาศัย
เทพ แต่จะอย่างไรจึงจะรู้กฎเกณฑ์ธรรมชาติได้ การที่จะรู้กฎธรรมชาติได้อย่างถ่องแท้ ก็
จะต้องรู้ถึงปฐมธาตุดั้งเดิมของโลกเสียก่อน แล้วจึงค่อยขยายความรู้ออกไปแต่ปัญหามีว่า
อะไรเป็นปฐมธาตุของโลก เรื่องนี้เองจึงได้มีนักปรัชญาทั้งหลายพยายามค้นหาความจริงใน
เรื่องนี้ ซึ่งนักปรัชญาแต่ละท่านต่างก็ให้คำตอบที่แตกต่างกันหรือคล้ายกันบ้างในเชิงบูรณา
การ แต่จะเป็นคำตอบด้านสสารเสียเป็นส่วนมาก การค้นหาที่มาหรือกลไกของสสารภายใต้
กฎเกณฑ์ธรรมชาตินี้เองเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาตะวันตก ซึ่งเป็นบ่อเกิดวิวัฒนาการ
ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเวลาต่อมา

^{๑๘} ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์, *ปรัชญาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : บุรพาสาน, มปป.), หน้า ๒๔.

^{๑๙} มูลเหตุให้เกิดศาสตร์ต่างๆ ขึ้นในโลก ล้วนเกิดจากใจของมนุษย์ก่อน คือความแปลกใจซึ่ง
เป็นคุณสมบัติของวิชาปรัชญา ดังที่ พลาโต กล่าวไว้ว่า “ความแปลกใจเป็นบ่อเกิดปรัชญา” และ เฮอริ
เบิร์ต สเปนเซอร์ ก็กล่าวว่า “ความสงสัยเป็นรากเหง้าแห่งปรัชญา” ในที่นี้ปรัชญาจึงเป็นสิ่งผลักดันหรือ
มูลเหตุให้เกิดวิทยาศาสตร์ แล้วมนุษย์อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จึงก่อให้เกิดศาสตร์สมัยใหม่คือ
เทคโนโลยี ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรับใช้มนุษย์เอง

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *อ่างแล้ว*, หน้า ๒๗.

เรื่องนี้นักปรัชญาวิทยาศาสตร์สมัยใหม่สนใจมากที่สุดคือวิธีการหาความจริงตามแบบตรรกศาสตร์และระบบใหม่ทางวิทยาศาสตร์ เพราะระบบแนวความคิดแบบวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นวิธีการหาความจริงที่ง่ายรวดเร็วน่าเชื่อถือ เพราะเป็นวิธีการที่อาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเป็นหลักในการตัดสินความรู้ว่าจริงไม่จริง เพราะค่าที่มนุษย์ทุกคนมีประสาทสัมผัสทั้งห้าด้วยกันทุกคน เมื่อสัมผัสพิสูจน์ได้ตรงกัน ก็หมายความว่าเรื่องนั้นจริง ระบบนี้เรียกว่า ประสบการณ์นิยม (Empiricism) โดยมีจอห์นล๊อค (John Locke) จอร์จ บาร์คเลย์ (George Berkeley) เดวิด ฮิวม์ (David Hume) เป็นผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้^{๒๑} นอกจากนี้ยังมีนักปรัชญาอีกหลายท่านที่พยายามสร้างสรรค์พัฒนาวิธีการทางวิทยาศาสตร์เรื่อยมา เช่น กาลิเลโอ (Galileo) เบคอน(Bacon) และเดการ์ต (Descartes) เป็นต้น การให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์ของนักปรัชญาตะวันตกที่เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณทำให้โลกตะวันตกเจริญแพร่หลายไปด้วยศาสตร์สมัยใหม่(Modern Science) ซึ่งมาพร้อมๆ กับการพัฒนาศาสตร์ทางเทคโนโลยีอันเป็นต้นแบบของการพัฒนาด้านวัตถุหรือสสารที่แพร่หลายไปสู่ประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทบจะทั้งหมด

๑๓. ความสรุป

ปรัชญาคือศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงที่เน้นศึกษาภาพรวมของจักรวาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยตรง เช่น เรื่องของฟิสิกส์ ชีววิทยา เคมี รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคม และชีวิต เป็นต้น ปรัชญาจะคอยสร้างระบบความคิดให้เป็นระเบียบแล้วนำความคิดที่ได้ขึ้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป วิธีคิดแบบปรัชญาถือว่าเป็นทักษะสำคัญมากสำหรับมนุษย์ ทั้งนี้เพราะการคิดที่เป็นระบบแล้วจะช่วยให้มนุษย์สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคขวากหนามต่างๆ ที่ถาโถมเข้ามาในชีวิตได้เป็นอย่างดี ทำให้มนุษย์เป็นคนฉลาดรอบคอบ สุขุม และรักในการแสวงหาความรู้และความจริง อันเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดโภคทรัพย์ เกียรติยศ ชื่อเสียง สุข และ การได้รับการยอมรับจากมหาชน นอกจากนี้ผู้ที่ศึกษาและเข้าใจปรัชญาแล้ว ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในศาสตร์ทุกศาสตร์และในทุกเรื่องรวมทั้งเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ด้วย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปรัชญาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาทั้งสองระบบคือ ปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก เพื่อให้เข้าใจถึงระบบความคิดของปรัชญาทั้งสองสายให้ชัดเจน เนื่องจากระบบแนวความคิดของปรัชญาทั้งสองสายนี้ค่อนข้างจะแตกต่างกัน อย่างเช่นปรัชญาตะวันตกจะเกิดจากแรงกระตุ้นคือความสงสัยใคร่รู้เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความเป็นไปของธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเอง โดยอาศัยการสังเกตจากประสบการณ์ภายนอก แล้วจึงพยายามวิเคราะห์ตีความตามหลักเหตุผล ส่วนปรัชญา

^{๒๑}เดือน คำดี, ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่, (ห.จ.ก.ทิพอักษร, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๒.

ตะวันออกจะได้รับแรงกระตุ้นที่สำคัญอันเกิดจากปัญหาของชีวิต แล้วศึกษาโดยการเพ่งพินิจภายในจนกระทั่งเห็นหลักแห่งความจริงของชีวิต ดังนั้นปรัชญาตะวันออกจึงมีลักษณะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิตหรือเป็นวิธีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้าถึงหลักสัจธรรมขั้นสูงสุดตามหลักของศาสนานั้นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑) หนังสือ :

- คุณ โทซันธ. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๗๓.
- จักรพรรด มหาวิโร, พระมหา. **เอกสารประกอบการสอนวิชาปรัชญาเบื้องต้น**. เลย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย, ๒๕๕๐.
- เดือน คำดี. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑.
- ธรรมปิฎก, พระ.(ป.อ. ปยุตโต). **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- ณรงค์ กนต์ลีโล, พระมหา. **Dhamma in Advanced English**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, มปป.
- บุญมี แทนแก้ว. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕.
- บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์. **เอกสารประกอบการสอนวิชาพุทธปรัชญา**. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๖.
- ราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), พระ. **ปรัชญากรีก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๐.
- สุวัฒน์ จันท์จ่างง. **ปรัชญาและศาสนา** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐.
- สนิท ศรีสำแดง. **ปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ศรีณย์ วงศ์คำจันทร์. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : บุรพาสาน, มปป.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : เพื่อนพิมพ์, ๒๕๓๒.
- อุดม บัวศรี. **ปรัชญาศาสนา**. ขอนแก่น : วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

1) Book :

Jadunath Sinha, **Introduction to Philosophy**. Calcutta : Sinha Publishing House, 1964.